

**До 100-річчя
утворення
Західно-
Української
Народної
Республіки**

ЗУНР

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ ІВАНА КУРАСА НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМЕНІ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА НАН УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА НАН УКРАЇНИ

КАНАДСЬКИЙ ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

1918 - 1923

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ТОМ

2

З - 0

Рекомендовано до друку Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника 26 лютого 2019 р. (протокол № 2)

Організатор проекту:

Факультет історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Пропоноване енциклопедичне видання вперше в українській та світовій історичній науці презентує читачеві комплексне дослідження одного з найяскравіших феноменів вітчизняної історії – доби Західно-Української Народної Республіки. Енциклопедія є результатом тривалих наукових студій і сучасного творчого осмислення фундаментальних процесів українського державотворення і соборності на початку ХХ століття, узагальнення здобутків вітчизняної та зарубіжної історіографії у вивченні даної проблеми за роки незалежності України. На великому і якісно новому джерельному матеріалі з вітчизняних і зарубіжних архівосховищ і наукових бібліотек, ураховуючи сучасні методологічні підходи й останні досягнення соціогуманітарних наук, автори видання – науковці з Івано-Франківська, Києва, Львова, Чернівців, Тернополя – розглядають передумови революційного чину в Галичині, внутрішню і зовнішню політику ЗУНР, її збройну боротьбу і міжнародне становище, національні, соціально-економічні, культурні, етноконфесійні процеси в краї, партійно-політичну систему ЗУНР, її правову і законотворчу діяльність тощо. Велику увагу приділено повсякденному життю та побутові населення західноукраїнського регіону в 1918–1923 рр., просопографічним аспектам історії ЗУНР, питанням історичної персоналістики і біографістики, відомим і маловідомим історичним постатям борців за українську державність, незалежність і соборність, висвітленню різноманітних тем і сюжетів Енциклопедії за допомогою унікальних фотодокументів та оригінального, автентичного ілюстративного матеріалу.

Енциклопедичне видання пропонується увазі учнів, студентів, аспірантів, докторантів, викладачів вищої і середньої школи, усіх, хто цікавиться історією України ХХ століття.

Рецензенти:

Володимир Баран – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Геннадій Боряк – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України.

Ярослав Калакура – доктор історичних наук, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Костянтин Кондратюк – доктор історичних наук, професор кафедри новітньої історії України Львівського національного університету імені Івана Франка.

Юрій Терещенко – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедрою історії України, країнознавства і туризмознавства Київського національного лінгвістичного університету.

МИКОЛА КУГУТЯК

декан факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор (співголова)

МИКОЛА ЛИТВИН

керівник Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук, професор (співголова)

СТЕПАН ПАВЛЮК

директор Інституту народознавства НАН України, доктор історичних наук, професор, академік НАН України (співголова)

ОЛЕГ РАФАЛЬСЬКИЙ

директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені Івана Кураса НАН України, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (співголова)

ОЛЕКСАНДР РЕСНТ

заступник директора Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (співголова)

ІГОР СОЛЯР

директор Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, старший науковий співробітник, професор (співголова)

ІГОР ЦЕПЕНДА

ректор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор політичних наук, професор (співголова)

СТЕПАН БАРНА

голова Тернопільської обласної державної адміністрації

МИКОЛА ВІТЕНКО

директор Навчально-наукового центру дослідження історії українського національно-визвольного руху імені Олександра Карпенка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук, доцент

ОЛЕКСАНДР ГАНУЩИН

голова Львівської обласної ради

ОЛЕГ ГОНЧАРУК

голова Івано-Франківської обласної державної адміністрації

ОЛЕКСАНДР ДОБРЖАНСЬКИЙ

декан факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор історичних наук, професор

ОЛЕГ ЖЕРНОКЛЕЄВ

завідувач кафедри всесвітньої історії факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ВАСИЛЬ МАРЧУК

завідувач кафедри політичних інститутів та процесів факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ВІКТОР ОВЧАРУК

голова Тернопільської обласної ради

ОЛЕГ ПАВЛИШИН

кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка

МАЙ ПАНЧУК

завідувач відділу національних меншин Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені Івана Кураса НАН України, доктор історичних наук, професор

ІВАН ПАТРИЛЯК

декан історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

ІГОР РАЙКІВСЬКИЙ

завідувач кафедри історії України факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ОЛЕГ СИНЮТКА

голова Львівської обласної державної адміністрації

ОЛЕКСАНДР СИЧ

голова Івано-Франківської обласної ради

ВАСИЛЬ ФЕРШТЕЙ

генеральний директор Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника НАН України, кандидат педагогічних наук

С. 15–20; Шляхами Золотої Поділля: Тернопільщина і Скалатщина. Т. 3. Філадельфія, 1983. С. 304, 311.

Микола Вітенко

НАСАЛЬСЬКИЙ Осип Юліанович

(19.03.1882–14.04.1920) – педагог, громад. діяч. Н. в м-ку Судова Вишня (нині смт Мостиськ. р-ну Львів. обл.) в сім'ї гімназійного викладача. З дитячих літ проживав у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), де здобув освіту в укр. г-зії (1900). Студював природничі науки на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Після завершення студій викладав у г-зіях м. Броди (нині Львів. обл.) й Бережани (нині Терноп. обл.); у 01.1908 отримав посаду вчителя в укр. г-зії в Коломійі, однак 1910 повернувся до Бережан; викладав у г-зії математику й фізику, завідував фіз. кабінетом, належав до окружної екзаменаційної комісії для нар. учителів. Брав участь у роботі укр. т-в у місті й повіті.

Під час ПСВ перебував в Австрії, за станом здоров'я в австро-угор. армії не служив. Повернувся в Бережани восени 1917, працював у г-зії. Учасник Листопадового чину в місті, 4.11.1918 обраний міськ. комісаром, пробув на цій посаді місяць. Надалі очолював відділ освіти в міськ. комісаріаті. Разом з УГА залишив Бережани й перейшов за р. Збруч, перебував у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) і Вінниця. Через невиліковну недугу (туберкульоз) наприкінці 1919 повернувся до Галичини.

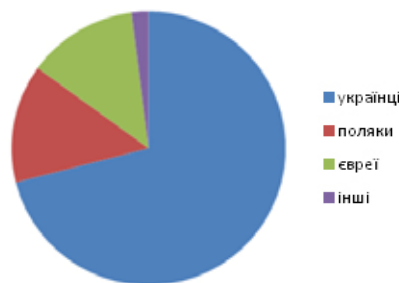
П. у м. Бережани.

Лит.: Бережанська гімназія: сторінки історії. Ювілейна книга. Бережани; Тернопіль, 2007; Spis nauczycieli szkół średnich w Galicyi oraz polskiego gimnazjum w Cieszynie. Lwów, 1909. S. 104.

Петро Гуцал

НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. УНРада на засіданні 13.11.1918, визначивши назву новоств. д-ви – ЗУНР, включила до неї етніч. землі колиш. Австро-Угорщини, населені здебільшого руси-

Національна структура населення

нами-українцями: Сх. Галичину, Пн. Буковину й Закарпаття. Тер. ЗУНР, яку визначив Тимчасовий осн. закон 13.11.1918 (2-й артикул – “Границі”), охоплювала понад 75 тис. км², де проживало понад 6 млн нас., у т. ч. за нац. стр-рою бл. 71 % українців, 14 % поляків, 13 % євреїв, 2 % румунів, угорців та ін. Однак на практиці нас. ЗУНР було значно меншим: Буковину захопила Румунія; Закарпаття як Підкарпат. Русь відійшло до ЧСР, що затвердила Паризька мирна конф. 1919. ЗУНР охопила лише частину сх.-галиц. тер. з нас. бл. 5,5 млн осіб (залежно від повіту, 60–75 % українців, 12–25 % поляків, 11–13 % євреїв, 2 % ін. національностей: німців, угорців, румунів, словаків та ін.). За умов польс.-укр. війни 1918–19 лінія фронту неодноразово змінювалася, що мало вплив на стр-ру нас. ЗУНР. У кін. 1918–04.1919 укр. влада не розповсюджувалася на пов. Сянок, Добромиль, Перемишль і Чесанів, повністю захоплені поляками, частково – у Львів., Городоц., Мостиськ., Рава-Руськ., Сокал. і Ліськ. пов. Серед 12 суд. округів, створених у ЗУНР в кін. 1918, найбільше українців було в Коломій., Стрий., Станиславів., Самбір. (понад 70 %), найменше – в Сяноц., Терноп., Бережан., Львів. (до 60 %). Поляки в ЗУНР проживали переважно в Сяноц., Перемишль., Терноп., Золочів. і Львів. округах (понад 25 %), євреї – у Львів., Сяноц., а також на Буковині (15 % і більше). Абсолютну більшість нас. ЗУНР становили селяни. У містах і містечках проживали переважно євреї та поляки.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер.

авт. кол. і відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920. 1922; *Макарчук С.* Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР. Львів, 1997.

Ігор Райківський

**НАУМЕНКО
Кім Єлисейович**

(19.08.1930–15.12.2013) – історик укр. визвол. змагань 1-ї пол. 20 ст. Н. у м. Барвінкове (нині Харків. обл.). У роки ДСВ перебував в евакуації в Казахській РСР як чл. сім'ї партизана. 1944–46 проживав у м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.); навч. у місц. СШ. Випускник Одес. підготовчого артилер. уч-ща (1948), Хабаровського артилер. уч-ща (1951). 1951–76 служив на офіцер. посадах у частинах Донського, Пн.-Кавказького, Далеко-Сх. військ. округів, зокр. в м. Сталінград (нині Волгоград, РФ), на о-ві Сахалін, Курильських о-вах, в Амур. обл. 1973 закінчив навч. на заочному відділенні істор. ф-ту Благовещенського держ. пед. ін-ту.

Від 1977 – полк. запасу, у відставці, мешкав у м. Львів. Працював військ. кер. Професійно-тех. уч-ща облпобутуправління, співробітником Львів. істор. музею, нач. управління кадрів міжобласного управління "Вторкольтормет".

Під час роботи в Ін-ті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (1989–2012) досліджував військ.-політ. історію України новітньої доби. Опублікував у співавторстві з М. Литвином кн.: "Історія галицького стрілецьтва" (1990, 1991), "Історія ЗУНР" (1995), "Військова еліта Галичини" (2004), "Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали" (2007) та ін., нариси про діячів УНР-ЗУНР в ЕУ, ЕСУ, укр. та зарубіжній періодиці. Нагороджений орденом "За заслуги" III ст. (2007).

П. у м. Львів, де й похований на Голосків. цвинтарі.

Тв.: *Науменко К. Є.* Спогади. Постаті. Вибране. Львів, 2010.

Лит.: *Литвин М. Р.* Кім Науменко. Львів, 2000.

Микола Литвин

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ (Н.і.) В ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (грец. *ідея* – образ, зміст) – осягнення істор., культ. повноти буття етніч. спільнотою, коли вона свідомо осмислює свій внутр. зв'язок, своє спільне становлення і розвиток, причетність кожної особи до творення власного духовного світу, етнокультурно неповторного традиційного середовища, вбачає в єдності свою долю, відчуває емоційний комфорт зі свого спільного існування на спільно захищеному, суспільно й політично організованому етніч. просторі. Н.і. набуває суспільнотворчої функції, коли вона соціалізована, усвідомлено сприйнята нацією як сукупність індивідуальних прагнень, почуттів, емоцій, волі й стосується вищої фази сусп. життя – політичної, коли є можливість реалізувати двоєдине завдання – організувати сусп.-во на самозахист і саморозвиток. Кожна істор. епоха артикулює свій зміст, потреби етнопоступу, застосовуючи різні засоби для осягнення теоретично вмотивованої ідеї для етніч. спільноти.

Н.і. є концентрованим виразом сусп. програми й визначається як стратегічним прогнозуванням на істор. перспективу, так і конкретним одномоментним істор. завданням. Від рівня сусп. к-ри етнічного утворення залежить зміст Н.і. – прогресивна чи руйнівна. Адже людський колектив може діяти як на рівні почуттєво-емоційному, так і на вольовому як визначальному принципі й, урахувавши його стан і прагнення, нац. провідники можуть започаткувати як поступальний, так і реакційний алгоритм політ. процесу.

Для укр. нації впродовж кількох століть гол. і найвищою була ідея нац. визволення і ств. нац. д-ви. Весь набутий етноістор. ресурс слугував реалізації заповітної мрії. Етнічної пасіонарності українцям вистачило на регулярні виявлення політ. прагнень до нац. свободи. Особлива місія нац. незнищенності була закладена в неповторності традиційної к-ри укр. народу.

**НАУМЕНКО
Кім Єлисейович**